

Vnímání smyslové

Již odedávna někteří myslitelé dávali příliš velký (a někdy dokonce výhradní) důraz na smyslové vjemy; pokud jde o soustavná pojetí tohoto zaměření, mluvíme obvykle o senzualismu. Poměrně snadno lze proti tomuto směru namítat, že smyslové orgány nám vlastně nikdy nemohou poskytnout dostatečné podklady a základy pro poznání, a to nejenom proto, že je mnoho skutečností, pro člověka mimořádně významných, které prostě nemůžeme „vnímat“ (jako třeba), ale zejména proto, že všechny smyslové orgány zachycují vše, co k nim a na ně dolehne, aniž by byly samy schopny se v tom „chaosu“ vyznat a něco si z toho „vybrat“ si k podrobnějšímu zkoumání. Není tomu tedy tak, že někde docela na začátku tu jsou nějaké smyslové vjemy, které jsou teprve dodatečně rozumem zpracovávány, ale určité porozumění může silně ovlivňovat i samo smyslové vnímání. A pak tu záleží také na možnostech a schopnostech našich smyslových orgánů. Tak např. už staří Babyloňané a Egypťané atd. pozorovali oblohu a dokázali na základě pozorování pouhým okem rozlišit hvězdy (hvězdná souhvězdí) a planety (zejména jejich zdánlivé dráhy, po nichž se pohybují mezi souhvězdími. Ale některé malé hvězdy rozpoznávali jen někteří (s mimořádně dobrým a ostrým zrakem), zatímco naprostá většina nám dnes známých hvězd třeba jen v naší Galaxii jim zůstala zcela neznámá. Dnes si dokážeme nedokonalost lidského zraku vylepšit jednak přímo stále dokonalejšími dalekohledy, jednak fotografováním, cíleně zaměřeným na některé „barvy“ spektra (dokonce na ty vlnové délky, které jsou lidským okem nepostřehnutelné). Velkou zvláštností je také vypracování takových matematicko-fyzikálních metod, kterými se už víckrát podařilo „objevit“ nějaké nebeské těleso „vypočítáním“ (třeba jen planetu) dříve, než se zdařilo ji „uvidět“ v dalekohledu. A protože „vidění“ je možné pouze díky světelným paprskům (kvantům světelného záření), nemůžeme dost dobře vidět „částice“ tak malé, že vlnová délka je větší nebo souměřitelná s jejich velikostí. Také v tomto případě se musíme spoléhat na nepřímá pozorování, z nichž povahu takových „skutečností“ jen druhotně odvozujeme. Zhruba totéž platí o ostatních smyslových orgánech. Vyplývá z toho důležitý závěr: ne každou skutečnost můžeme přímo zjišťovat svými smysly (smyslovými orgány). Už jen v této souvislosti se ukazuje, že skutečný svět je mnohem bohatší a komplikovanější, než jak nám to může odhalit smyslové vnímání. Smysly nám podávají důležitý materiál, ale ke skutečnému poznávání nám samy nestačí – potřebujeme rozum. Ale co je to „rozum“ vedle smyslů?

(Písek, 080207-3.)